

Az *Emlékirat* két részből áll: I. *A magam keresése* teljességgel memoire, a II. *A becsvágyó írásai*, napló 1897 márc. 9-től a szerző haláláig. A két részt nagy értékbeli különbségek nem választják el egymástól, amabban szélesebb mederben hömpölyögnek egy nagyszerű élet hullámai, míg a második rész csak pillanatnyi fázisokat, egy-egy napot örökít meg a nagy tragika életéből.

Írásaiból megismerkedünk eszményeivel, kik között SHAKESPEARE, PETŐFI és SZÉCHENYI a legkimagaslóbbak s kikhez élete végén TOLSZTOJ és GÖRGEY is csatlakozott. SZÉCHENYI emléke iránti nagy szeretete majdnem extázissá fokozódik: «Nem szerettem soha senkit úgy, mint SZÉCHENYIT». Kortársairól is jellemző és találó képet nyújt, különösen a kedélyes SZIGETI Józsefről.

Rajongásai és művészi hevületei közben («tetszeni, dicsértetni, ez volt minden tettem rugója már gyermekkoromban») megismerjük lelke legrejtettebb zugait s kérlelhetetlen igazságérzetének reflektorfényénél minden megvilágosodik, ami egy ilyen nagy művészi egyéniség életében érdeklődésünket és kíváncsiságunkat izgatta. Legérdekesebbek könyvének azok a részei, melyekben pályájának étapejait rajzolja s különösen azok a vallomások, melyek erre a második (színpadi) életére vonatkoznak. Pályájának lendületes ívelését pregnánsan fejezi ki: «Antigone volt az én színészetem alfája és Elektra az omegája». Bátran elmondhatta magáról, hogy «a legnagyobb színésznő vagyok ma a föld kerekén». Stílusa elég egyenletes, némely helyen színes, sőt lebilincselő, különösen az első részben; napló-részében, mintha enerválttá válna s különösen az utolsó évek megörökítésénél határozottan hanyatlik.

Az izléses bőrkötésű könyvnek nagy kára az, hogy durva papíron jelent meg s rövid használat után a gyenge anyagú lapok kitörnek az erős kötésből. A könyv illusztrációi művészietlenek s minden tekintetben kárára vannak a könyvnek.

JÁSZAI Mari *Emlékirata* értékes könyve nemcsak a magyar memoire-irodalomnak, de a kultúrhistóriának is, hiszen a magyar színészet történetének olyan korát öleli fel, melynek fényalakjai SZIGLIGETI és PAULAY Ede voltak.

KOZOCSA SÁNDOR.

Hegedüs Zoltán: *Katona József lírai költészete*. Bp. 1927. A szerző kiadása. 8°. 56 l.

Az irodalmi köztudatban KATONA József mint a *Bánk bán* s néhány kevésbbé értékes dráma írója szerepel. Kevesen, sőt alig egy páran tudják,

hogy KATONA életében volt egy rövid korszak, amikor még versekben is kiöntötte szive gyötreimait, lelke nyugtalanságát. A *Bánk bán* gigan-tikus magányosságát lágy és érzékeny versek előzték meg, melyek fő-jegye a búsongó epedés, a méla álmodozás s néha az érzéssablónok alól kitörő eruptív hév. GYULAI alig méltatta figyelemre, PINTÉR egy kéz-legyintéssel elintézte, pedig már csak azért is érdemes foglalkozni velük, mert a legnagyobb magyar drámaíró és jellemrajzoló lelkébe engednek némi bepillantást. HEGEDŰS könyve mély belső és külső tanulmányon alapul. Lélektani magyarázatai a hivatott bűvárt, a tapasztalatokkal bőven rendelkező kutatót árulják el. Rendszeresség és módszeresség tekintetében e tanulmány azok közé tartozik, melyhez minden alkalommal örömmel nyulhatunk vissza tanácsot, sőt anyagot kérni. Hat fejezetben tárgyalja e titokzatosan burkolt s ez oknál fogva annyira érdekes életpálya állomásait s különösen nagy súlyt helyez a költő érzelmi életének, lírikumá-nak vizsgálatára. Nem hagyja figyelmen kívül a külső tényezőket sem, így a környezet szubjektív (szerelmek) és irodalmi (írók) hatását s külön-ösen a versek írásának időpontjával, a költő intenciójával, visszavonulása okaival s végül a költészetére tett hatással, verselésével foglalkozik. A tanulmány második fejezete különösebben érdekel minket, t. i. KATONA költeményeinek egyetlen, a költő által lemasolt kézirati példányát a Nemzeti Múzeum kézírattára örzi. (Oct. Hung. 349.) E kéziratos példány 25 verset tartalmaz, melyek közül 24 kétségtelenül a KATONÁÉ, míg a legutolsót (*Az Estve*) a költő másénak — «nem az én munkám» — jelzi. A kéziratot «A' Széchény-országos könyvtárnak szentelé t. TÓTH Kálmán úr, a' Hölgyfutár szerkesztője 1859. October 29-én». A könyv milyen módon került TÓTH Kálmánhoz, ezt sajnos, nem lehet kideríteni. A kéziratos versgyűjtemény KATONA József költői pályájának emléke s e nagy körütekintéssel és finom intuícióval készült tanulmány meg-érdemli, hogy olyan szeretettel olvassák, amilyen megértéssel a szerző egy elfelejtett poézis emlékeihez s egy megfakult könyv lapjaihoz közeledett.

DR. K. S.

A Napkelet lexikona. Két kötet. A Magyar Irodalmi Társaság kiadása. Budapest, 1927. 8°. VII, 740 + 738 l., 57 mell., 12 térkép.

A modern ember kíváncsi és türelmetlen egyszerre. Szívesen bőviti ismereteit, ismerkedik meg új fogalmakkal, de csak akkor, ha különösebb fáradságába nem kerül. Örömmel fogad azért minden olyan kezdeménye-